

Posudek diplomové práce Bc. Karla Bárty *Továrna JAWA v Týnci nad Sázavou v dobách socialistického experimentu - Továrna, lidé a motocykly v době tzv. normalizace a ekonomické transformace (1968 - 1995)*

Jak dokládá i barokně rozvitý název práce, Karel Bárta se pokusil zachytit hned několik témat zároveň. Především šlo o otázku role motocyklů v Československu (přesněji v českých zemích) v období tzv. normalizace a následujících let ekonomické transformace, jejich pozici ve společnosti v éře, kdy politické elity upřednostňovaly růst produkce osobních automobilů. Zároveň však tato problematika měla původně tvořit pouze rámec obrazu továrny JAWA v Týnci nad Sázavou, jak ho podávají rozhovory metodou orální historie. Autor nakonec vycházel z pouhých pěti rozhovorů, zastává však názor, že se mu podařilo prakticky pokrýt většinu v úvahu přicházejících typů narátorů od prosté dělnice až po bývalé nebo současné členy nejužšího vedení továrny. Bohužel autor nesehnal prakticky žádný komparativní archivní materiál ani relevantní sekundární či primární literaturu s výjimkou poměrně hojně využívané propagační brožury k padesáti letům existence společnosti. Archiv JAWY v Týnci nad Sázavou byl přitom podle autora patrně likvidován na začátku devadesátých let. Snad na tomto místě možná stálo za snahu zjistit osudy archivních fondů některých nadřízených či partnerských organizací, v nichž by bylo možno hledat odpovědi na pokládané otázky (např. Čs. automobilové závody, Motokov, ministerstvo zahraničního obchodu apod.). Téma odklonu od podpory jednostopých motorových vozidel ve prospěch masivního rozvoje automobilů by jistě pomohly řešit i některé materiály předsednictva (politbyra) ÚV KSČ, Komise ÚV KSČ pro otázky životní úrovně apod. Možná by stálo za úvahu více využít i případné dostupné archivní zdroje k jiným závodům JAWA.

Pokud se týká samotné pracovní každodennosti v továrně JAWA v Týnci nad Sázavou, nabízí text jen několik tematických průhledů, často spíše letmých a v některých případech ne zcela dořešených. Velmi často bolestně cítíme chybějící archivní doklady, bez nichž nelze údaje zasadit do správného kontextu (např. o platových podmínkách, ale i např. o ekologické problematice).

Údaje o sociálním zabezpečení pracovníků JAWY přebírá hlavně z již zmíněné propagační brožury, doplňuje ji ovšem výpověďmi narátorů, kteří vcelku pochopitelně akcentují především výhody plynoucí ze stability pracovních míst. Některé údaje pak přebírá z přednášky ing. Žížaly, bohužel však neuvádí, z jakých zdrojů tento řečník vycházel.

Trochu nešťastně autor pracuje s problematikou způsobu trávení volného času zaměstnanců, která se mu překlápá v text věnovaný různým dobovým více či méně ideologickým institucím a největší pozornost věnuje KSČ. Přitom podle mého názoru se zde pokouší o interpretaci údajů poněkud diletantským způsobem, který trochu připomíná parodované vývody vyšetřovacích spisů. Srv. např. větu ze s. 62 „Podle vyjádření, že neměla pocit, že se dělá něco špatně, lze konstatovat, že si byla veškeré činnosti KSČ u nás vědoma a v zásadě s politikou této strany neměla žádný problém ani pochybnosti a to ani po událostech v roce 1968, kdy ve straně nadále zůstala.“ nebo na straně následující: „Na jednu stranu se tedy narátorka „bije do prsou“ s tím, že kdyby nechtěla, nic by nemusela a neměla s tím problém, vzápětí však dodává, že byla v komisi pro výzdobu a starala se o to, aby byly hezké nástěnky.“ Podobné stylisticky a věcně pochybné interpretace se bohužel v diplomové práci K. Bárty objevují i na jiných místech a představují hlavní nedostatek celé práce (srv. např. i tvrzení ze s. 65: „Z tohoto přístupu a principů jejího vztahu k práci a životu lze říci, že narátorka je „typickou“ představitelkou tehdejší tzv. „šedé zóny“, tedy většiny obyvatel tehdejšího Československa,

kterí pracují, na nic se neptají a ideálně vstoupí do strany, aniž by se pouštěli do větších diskusí. Dá se říci, že Jaroslava Heřmanová byla pro tehdejší vládnoucí garnituru ideálním občanem.“, které obsahuje i velmi svéráznou definici pojmu „šedá zóna“). Za podobně pochybné věcně i stylisticky pak považuji hodnocení názoru jednoho z narátorů autorem: „František Hruška v této souvislosti také uvádí, že osmdesát procent lidí je na tom stejně v dnešní době a tito lidé na tom byli stejně rovněž v době socialismu, což je podle mého názoru nic neříkající a nepodložený argument, ze kterého nelze dost dobře vyvodit, z jakého úhlu pohledu byla tato myšlenka vyslovena.“ Někdy také autor svá tvrzení není schopen podložit relevantním dokladem srv. např. kategorické tvrzení ze s. 99, že „Většina pracujících tak byla ... nespokojena s politikou té doby,“.

Určitě zajímavá je kapitola věnovaná genderové problematice, i když vlastně nejzajímavější souvislost týkající se genderu najdeme až v kapitole následující – jde nepochybně o tvrzení jednoho z narátorů, že k úpadku továrny výrazně přispěla osoba tehdejšího ředitele, jehož zvolení prosadilo především ženské osazenstvo firmy, protože se jednalo o pohledného muže, který ale motocyklům nerozuměl. Mimořádnou důležitost má jistě kapitola věnovaná továrně JAWA v roce 1989 a v následující éře ekonomické transformace, ale načrtnutý materiál měl autor nepochybně hlouběji zpracovat, například seznámit čtenáře s tím, jaké postavy tehdy vstoupily do privatizace podniku JAWA (pouze jmenuje, bez iniciál křestních jmen Stehlíka, Charouze a Gerleho). Nijak zvlášť se nezabývá otázkou volby ředitele v roce 1989 v rámci převodu JAWy na státní podnik. Nesmyslné je pak tvrzení ze s. 80, že „Automobilový průmysl, který měl v Československu velkou tradici, tak po privatizaci prakticky neexistoval.“, které jaksí ignoruje úspěšné převzetí Škody Auto koncernem VW.

Následující kapitola věnovaná roli motocyklů před rokem 1989 a problematice nedostatku (motocyklů) se příliš těsně váže na text z knihy Kmeny 0, který navíc není správně citován (není uveden autor příslušné kapitoly). Domnívám se také, že není vhodné užívat v diplomové práci spojení typu „praštěné barevné kombinézy“ (nejde přitom o přímou citaci rozhovoru, srv. s. 84). Stejně jako je text diplomové práce na některých místech příliš svázán s knihou Kmeny 0, jiné pasáže pak podobně málo tvůrčím způsobem přebírají diplomovou práci Martiny Tomkové Svět rychlých strojů a nablýskaných plechů: Motorkáři v Čechách, byť v tomto případě ji autor cituje víceméně správně. Kapitola věnovaná obrazům motocyklu ve filmu a televizi by určitě mohla být zajímavým doplňkem k úvahám o pozici motocyklu v tehdejší společnosti, ale výběr materiálu působí poněkud nahodile. Pokud jde o údaje o motocyklovém sportu, sám autor připouští, že jde o téma, které se vlastně produkce továrny v Týnci nad Sázavou netýkala, nicméně připomenutí rozsáhlých úspěchů v této oblasti jistě pomůže pochopit roli, jakou motocykl hrál v tehdejší československé společnosti, chudé na mezinárodní úspěchy prakticky v jakékoliv oblasti.

Práci K. Bárty hyzdí také časté stylistické neobratnosti, překlepy a pravopisné chyby (podniky zkrachovali, ztěžovat místo stěžovat, nezbívaly! – s. 45).

I při přihlédnutí ke všem problémům, které autorovu práci mimořádně ztěžovaly (především neexistence snadno dostupného komparativního archivního materiálu či sekundární literatury) a při ocenění všech chvályhodných pokusů o kreativní a neotřelý přístup (reflexe genderové otázky, ekologické problematiky) nelze práci podle mého názoru hodnotit lépe než známkou dobře a i ta předpokládá úspěšnou a přesvědčivou obhajobu.

Doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D.